

Arturo Casas (ed.). 2010. *Uxío Novoneyra. Antoloxía poética*. Vigo: Editorial Galaxia. Col. Letras Galegas. 167 pp.

É sabido que a celebración, cada 17 de maio, do Día das Letras Galegas dedicado a un escritor ou escritora de noso desata unha vertixe editorial e autorial dificilmente comprensíbel para aqueles que non estean familiarizados co singular funcionamento da nosa industria cultural.

Destarte, a proximidade á efeméride anual vai facendo agromar unha chea de volumes que, dende os máis variados presupostos e coas máis diversas finalidades, enchen de achegas espalladoras sobre o homenaxeado os andeis das librarías do noso país.

Non digo que todas estas publicacións non sexan necesarias —é máis, o feito de que, ano tras ano, o seu número non diminúa considerabelmente semella indicar todo o contrario—, pero si que teño dúbidas fundadas de que todas esas contribucións nazan cunha ambición perdurábel, que se funde na convicción de ofrecerlle á comunidade lectora materiais ou interpretacións que vaian máis alá do refrito, o corta e pega ou o fusilado, como tan adoito acaba por suceder.

Daquela, a pouco que un faga memoria acabará por decatarse de que, logo desa barafunda publicista que arremuíña ao redor de cada 17 maiego, son ben poucos, en realidade contados, os libros aos que se volve para a relectura, os traballos que se teñen presentes para iluminar a interpretación da produción do homenaxeado ou para desentrañar tal ou cal pormenor biográfico.

Entendo que entre os non poucos volumes dados ao prelo o pasado ano no asedio da biobibliografía novoneyrana, a *Antoloxía poética* preparada polo profesor Arturo Casas para a colección “Letras Galegas” da Editorial Galaxia é un deses escasos títulos aos que, determinado público, polo que logo tentarei explicar, ha poder regresar cantas veces o desexe e sempre con proveito.

En efecto, ideada como unha ampla escolma dos versos de Uxío Novoneyra, esta obra acompáñase dun extenso estudo introdutorio no que, baixo o tamén abondo novoneyrano título de “Mirar é ir. Introducción a unha poética”, Casas leva a cabo unha lúcida análise dos textos e contextos nos que a vida e a obra do autor do Courel se desenvolveu.

Cómpre subliñar, secasí, que o limiar non pivota tanto na proxección biográfica do creador estudado coma na análise (con)textual da súa escrita. Ora ben, isto non é óbice para que poidamos descubrir nas súas páxinas acaídas referencias a socalcos vitais do courelao que, en todo caso, son importantes só en tanto en canto axudan a explicar cuestións referidas á súa poética autorial.

E enténdaseme ben, cando escribo poética autorial quero dicir que Casas se centra non tanto no que ten a ver coa praxe poética de Novoneyra, senón sobre todo no que responde á teoría poética deste.

Con este fin, Casas sérvese dunha impedimenta analítica na que teñen feliz convivio tanto Bordieu coma Lotman, igual a Retórica clásica que a Pragmática actual, facendo gala non só dos seus fondos coñecementos en tal materia, senón tamén da ollada deliberadamente ecléctica que quere deitar sobre as realidades tratadas, para as que dispón ferramentas filolóxicas, hermenéuticas, político-culturais e aínda doutra índole.

De por parte, a aproximación que Casas realiza ao universo de Novoneyra neste seu estudo introdutorio abrangue moi diferentes ancos, que axudan a proxectar sobre del unha particular radiografía analítica. Así, comézase por determinar os que, ao ver do editor, son os principais núcleos temáticos, referenciais e semánticos arredor dos cales orbita toda a escrita do poeta nunha sorte de xirar de pezas de esfera armilar; a saber: “o telúrico-esencial, o ontolóxico-existencial, o político como comprensión e proxección de soños refundadores ou de redención, o culturolóxico que aspira a entender os ritmos e signos da vida-morte en comunidade e o erótico-amoroso” (pp. 13-14).

Aínda que Casas dedica abondoso espazo a estas cuestións, salienta tamén moi notoriamente a atención prestada á singular *actio* retórica do Courel, que se quere directamente emparentada coa oralidade e a formulística da (nosa) literatura de tradición oral, pois deféndese que Novoneyra aproveita habelenciosamente as marcas dese discurso oral para facer próximo ao interlocutor (oínte ou lector, tanto ten) o mundo poético enunciado, ao que tamén axuda o especial emprego das voz (voces) emisoras que comparecen, sempre nun polifónico abalar entre o eu individual e o nós colectivo.

Do mesmo xeito, tamén aborda Casas o xenuíno diálogo que na arte novoneyrana se produce entre os eidos do literario e o pictórico, a escritura e a caligrafía, creando entrambos un espazo mestizo de intersección que se concreta

nunha ben distintiva fórmula texto-icónica que abeira certa produción do poeta á filosofía visotextual das artes orientais.

Endemais, aínda hai outros dous asuntos verbo dos que Casas chama a atención e que, a meu ver, merecen destacarse aquí: o primeiro deles é a vindicación que fai da necesidade de que, aqueles que se acheguen á análise da obra do autor, acometan unha exploración integral de toda a súa estética, refugando as aproximacións parciais e parcializadoras que, nalgúns casos, se teñen feito. Por outra banda, tamén incide Casas na extrema dificultade que ha supor a elaboración dunhas obras críticas de Novoneyra, pois coida que a inxente cantidade de reescrituras poéticas deste teceu unha arañeira ecdótica tal que quen ouse tentar desenlear ese nobelo por forza ficará extenuado.

Este “Mirar é ir. Introducción a unha poética” de Casas remata cunha revisión valorativa dos distintos textos publicados sobre Novoneyra até o momento da aparición da presente antoloxía, amosando especial lembranza para “os traballos fundamentais de Claudio Rodríguez Fer (...) e de Carmen Blanco” (pp. 53-54), para o libro “*Lingua loira*, de Olga Novo (...), con achegas antropolóxicas e mitocríticas ben traballadas” (*ibidem*) e outras contribucións de Antonia López García, Xosé Luís Méndez Ferrín, Xulio Calviño, Ignacio Castro e Emilio Araújo, amais dalgúns volumes colectivos e especiais de revistas dedicados monograficamente ao escritor.

Logo, pois, das correspondentes listaxes de “Edicións dos libros de Uxío Novoneyra empregadas na antoloxía” (pp. 55-56) e de “Bibliografía referida” (pp. 57-59) insírese a selecta poética propiamente dita, que ocupa os outros dous terzos da obra.

Respecto desta última debe sinalarse que ten presente a práctica totalidade dos poemarios publicados en vida por Novoneyra (*Os eidos* –tanto na súa edición compiladora de 1981 coma na “definitiva” de 1990, que engade algún texto novo aquí incorporado á escolma–, *Os eidos 2*, *Poemas caligráficos*, *Muller para lonxe*, *Do Courel a Compostela*, *Tempo de elexía*, *Poemas da doada certeza i este brillo premido entre as pálpebras* e *Onde só queda alguén pra aguantar dos nomes*), os versos aparecidos postumamente (*Arrodeos e desvíos do Camiño de Santiago e outras rotas*) e mesmo algúns recollidos de traballos de recompilación exhumatoria (así os que se toman do amentado *Uxío Novoneyra. Lingua loira*, da tamén poeta lucense Olga Novo).

Mais nada en absoluto cabe dicir do(s) criterio(s) que animan esta *Antoloxía poética*, pois Casas límitase a ofrecela sen determinar que criterio ou criterios seguiu para a confeccionar. É, daquela, unha escolma sen criterio(s) expresos, o que obriga a deducir das palabras do seu estudo introdutorio os valores certos deste ou daqueloutro poema antologado que xustifiquen a súa inclusión.

Por tanto, esta *Antoloxía poética*, tal como se presenta, é de supor que responde (tamén) ás preferencias lectoras persoais do editor e, nese punto, ninguén ha poder apoñer unha coma a semellante principio soberano.

Non quixera rematar estas liñas sen convidar o lector ou lectora a unha reflexión sobre a adecuación da proposta de Casas ao que, segundo parece, son as liñas directrices da Editorial Galaxia para a colección na que esta *Antoloxía poética* se insire.

Vaia por diante, xa que logo, que as palabras que seguen de ningún xeito cuestionan o traballo de Casas, quen, hai que presumir, dispuxo a súa escolma consonte á liberdade editora da que seguro gozou. Outra cousa, xaora, é o acerto ou desacerto da editorial ao incluír este libro precisamente na colección “Letras Galegas”.

315

Se un consulta o catálogo en Rede da editora viguesa poderá comprobar que a colección naceu “cunha clara orientación pedagóxica e divulgativa pero tamén de lecer”. É máis, se se toma a molestia de repasar os títulos nela publicados, verase que as escolmas precedentes incorporaban notas aclaratorias finais, glosarios de termos infrecuentes, notas explicativas a pé de páxina, pasaxes introdutorias que aclaraban a procedencia e sentido dos textos e un longo etcétera de observacións que, en efecto, podemos moi ben interpretar como “pedagóxicas” e, polo mesmo, ideadas para lograr un efectivo labor “divulgativo” entre un amplo segmento de lectorado, o que non obstaculiza que tamén fosen sentidos como volumes para o “lecer”.

Pola contra, o denso e moi informado estudo introdutorio de Casas, que, como o propio antologador sinala, forma parte dun “Traballo vinculado co proxecto de investigación *O discurso non lírico na poesía contemporánea: espazos, suxeitos, hibridación enunciativa, medialidade*, con financiamento a cargo do Ministerio de Ciencia e Innovación (2010-2012, FFI2009-12746)” (p. 11) e, engado eu, é realizado por un equipo interuniversitario do que participan

diversos profesores de universidades galegas e foráneas, este suxectivo estudo liminar, insisto, non semella estar concibido cunha orientación “pedagóxica”, agás que ao adxectivo “pedagóxico” lle engadamos a aclaración de “universitario” e, aínda, “para o alumnado de estudos de Posgrao”, o que, sen dúbida, reduce notabelmente o número de potenciais lectores aos que se dirixe.

E se isto é así polo que respecta á súa consideración pedagóxica, comprenderase doadamente que desconfíe de que, a elaborada prosa ensaística de Casas, con profusión de tecnicismos e posprocesado de múltiples lecturas previas sobre as que tece o discurso propio, poida cualificarse de “divulgativa”, pois, desafortunadamente, non coñezo tantos lectores capaces de aprehender un texto da fondura interpretativa e a sutileza conceptual deste, nin de comprender cabalmente tantos niveis de interpretación como é quen de abrir a extraordinaria poesía de Novoneyra sen as debidas orientacións didácticas.

Mais nada hai que obxectar ao xuízo desta *Antoloxía poética* como unha lectura “de lecer”, posto que é indiscutíbel que cada un goza do seu tempo libre, do seu vagar, como mellor lle presta, e estou persuadido de que calquera que, ben adestrado previamente para a súa comprensión, se achegue a estas páxinas para a súa lectura ficará enormemente agradecido pola experiencia do encontro coa poesía novoneyrana e, tamén si, pola acuidade analítica de quen, con fino escalpelo, disecciona esa escrita dende as páxinas introdutorias.

Por estas razóns, entendo que a *Antoloxía poética* do profesor Casas debería ter sido publicada noutra colección máis acorde ás súas características; poño por caso, na serie “Ensaio”, onde no seu día se reuniran xa textos de Viqueira ou Castelao debidamente analizados, mais en ningún caso nesta de “Letras Galegas”, pois o que *de facto* é o seu principal público, o estudantado e/ou profesorado dos niveis non universitarios, se callar non puido tirar del todo o proveito que cabería agardar.

Conclúo xa, non sen antes congratularme por esta, a meu ver, ventureira aposta da Editorial Galaxia, quen posibilitou a publicación dun rigoroso e iluminador estudo do profesor Arturo Casas como antesala a unha *Antoloxía poética* que servirá, a certo lectorado, para se familiarizar coa obra dun clásico.

Armando Requeixo